Az emberi méltóság nem lehet erőforrások kérdése

Az Autisták Országos Szövetségének állásfoglalása a gánti szociális intézményben bemutatott életkörülmények kapcsán

Az Autisták Országos Szövetsége (AOSZ) csatlakozik az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara és Társadalomtudományi Kara által 2026. október 22-én közzétett, a gánti szociális intézményben bemutatott életkörülményekről szóló állásfoglaláshoz, és támogatja az abban megfogalmazott szakmai és emberi jogi szempontokat.

A gánti intézményben feltárt körülmények kapcsán nem elegendő az adott intézmény működésének vizsgálata. Azt is meg kell vizsgálni, hogy a szociális ellátórendszer finanszírozása, szakember-ellátottsága és szolgáltatási struktúrája milyen feltételeket teremt a fogyatékos emberek mindennapi életéhez, és hol akadályozza alapvető jogaik érvényesülését. A feltárt problémák megoldása átfogó szakpolitikai beavatkozást, megfelelő erőforrásokat és hosszú távú állami felelősségvállalást igényel.

Az emberi méltóság tiszteletben tartása alapvető jog, amely nem függhet az érintett személy fogyatékosságának típusától, támogatási szükségletének mértékétől vagy attól, hogy milyen ellátási formában él.

Magyarország 2007-ben ratifikálta a fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményt (CRPD), amelyet a 2007. évi XCII. törvény hirdetett ki. Az egyezmény többek között rögzíti az emberi méltóság, a testi és mentális integritás, a bántalmazástól való védelem, az önrendelkezés és a közösségi élethez való jog alapelveit. Ezek érvényesítése nem lehetőség, hanem az állam által vállalt kötelezettség.

Különösen fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a magas támogatási szükségletű, köztük a nem beszélő, illetve komplex támogatást igénylő autista emberek jogai semmiben sem különböznek más emberek jogaitól. Kommunikációs nehézségeik, fokozott kiszolgáltatottságuk vagy folyamatos támogatási szükségletük nem indokolhatja önrendelkezésük korlátozását, szükségleteik figyelmen kívül hagyását vagy méltatlan életkörülmények elfogadását.

A magas támogatási szükségletű autista emberek ellátása speciális szakmai ismereteket, személyre szabott támogatást, megfelelő kommunikációs eszközöket, kiszámítható környezetet és gyakran folyamatos, intenzív személyes segítséget igényel. Mindezek biztosítása nem tekinthető többletszolgáltatásnak: ezek a biztonságos, méltó és szükségleteikhez igazodó élet alapfeltételei.

A jelenlegi ellátórendszer hiányosságai azonban nem pótolhatók a meglévő eszközök átcsoportosításával vagy az ellátásban dolgozók további terhelésével. A szakemberhiány, az elégtelen finanszírozás, a megfelelő lakhatási és támogatási formák

hiánya, valamint az ágazatok közötti együttműködés elégtelensége együttesen akadályozzák a szükségletekhez igazodó szolgáltatások biztosítását.

Az ellátásban dolgozó szakemberektől nem várható el, hogy személyes elkötelezettségükkel és folyamatos többletmunkájukkal ellensúlyozzák a tartósan hiányzó feltételeket. A szakmai felelősség érvényesítése mellett elengedhetetlen annak vizsgálata is, hogy az intézményfenntartók és az állam biztosítják-e a biztonságos, megfelelő színvonalú ellátás feltételeit. Az egyéni mulasztások és az esetleges bántalmazások kivizsgálása természetesen szűkséges, azonban nem helyettesítheti a fenntartói és állami felelősség feltárását, valamint a szükséges rendszerszintű változtatásokat.

Az AOSZ különösen aggasztónak tartja a magas támogatási szükségletű autista felnőttek helyzetét. Számukra ma rendkívül szűk körben érhetők el olyan lakhatási és támogató szolgáltatások, amelyek valóban alkalmazkodnak egyéni szükségleteikhez. Sok család számára nem áll rendelkezésre megfelelő alternatíva az otthoni gondoskodás mellett, miközben a családtagok idősödésével vagy kiesésével a támogatás folyamatossága is veszélybe kerülhet. A szolgáltatórendszer hiányosságait sok esetben évtizedeken keresztül maguk a családok pótolják, jelentős személyes, anyagi és egészségi áldozatok árán.

A kevés rendelkezésre álló autizmus-specifikus szolgáltatás jelentős részét civil, gyakran szülői kezdeményezésből létrejött szervezetek működtetik. Ezek a szolgáltatók sok esetben éppen ott vállalnak feladatot, ahol az állami ellátórendszer nem képes megfelelő választ nyújtani az autista emberek szükségleteire. Mindezt azonban az állami és egyházi fenntartókhoz képest számos tekintetben hátrányos finanszírozási és működési feltételek mellett teszik. A közfeladatot ellátó civil szervezetek működése nem épülhet tartósan a szülők áldozatvállalására, az adományokra és a bizonytalan pályázati forrásokra. **Elengedhetetlennek tartjuk a fenntartótól független, a tényleges támogatási szükségletekhez igazodó, kiszámítható és megfelelő mértékű finanszírozás biztosítását.** A fogyatékos emberek számára elérhető ellátás minősége és biztonsága nem függhet attól, hogy az őket támogató szolgáltatást milyen szervezet tartja fenn.

Nem fogadható el, hogy a magas támogatási szükséglet automatikusan nagylétszámú intézményi elhelyezéshez vagy a közösségi élettől való elszigetelődéshez vezessen. Az önálló életvitelhez és a közösségbe való befogadáshoz való jog nem kizárólag azokra vonatkozik, akik kevés segítséggel képesek élni. A CRPD 19. cikkében megfogalmazott jogok érvényesítéséhez a magas támogatási szükségletű emberek számára is megfelelő, személyre szabott és tartósan finanszírozott közösségi szolgáltatásokra van szükség.

Az Autisták Országos Szövetsége az elmúlt időszakban több alkalommal, különböző szakpolitikai fórumokon és közvetlen minisztériumi megkeresésekben is felhívta a döntéshozók figyelmét az autista emberek ellátórendszerének hiányosságaira. Nem csupán a problémákat jeleztük: részletes helyzetelemzéseket, konkrét szakmai javaslatokat és lehetséges fejlesztési irányokat is megfogalmaztunk, különös tekintettel a magas támogatási szükségletű autista emberek lakhatására, az autizmus-specifikus szolgáltatások hiányára és a civil szolgáltatók működési nehézségeire. Többször kezdeményeztünk érdemi szakmai párbeszédet a felelős döntéshozókkal. Meggyőződésünk, hogy a szükséges változások előkészítését nem lehet tovább halogatni: a feltárt hiányosságok rendezése összehangolt, megfelelően finanszírozott és számonkérhető intézkedéseket igényel.

Az AOSZ álláspontja szerint a fogyatékos emberek ellátórendszere nem egyszerűen további erőforrásokra, hanem alapvető szemléleti és szerkezeti megújulásra szorul. Az autista emberek támogatását nem lehet egymástól elszigetelt, életkorhoz vagy intézménytípushoz kötött szolgáltatásokra alapozni. A gyermekkortól az időskorig biztosítani kell a szükségletek változásához alkalmazkodó támogatást, beleértve a lakhatást, a nappali szolgáltatásokat, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést és a családok tehermentesítését. A szolgáltatásoknak az érintett emberek egyéni szükségleteiből, akaratából és preferenciáiból kell kiindulniuk, és valódi választási lehetőséget kell kínálniuk az életkörülmények és a lakhatás tekintetében.

Ennek megvalósítása nem képzelhető el az autista és más fogyatékos emberek, családjaik, érdekképviseleti szervezeteik, az ellátásban dolgozó szakemberek és a döntéshozók érdemi együttműködése nélkül.

Az Autisták Országos Szövetsége továbbra is kész részt venni abban a szakmai és szakpolitikai munkában, amely a jelenlegi ellátórendszer problémáinak feltárását és a szükséges változások megvalósítását szolgálja. Ugyanakkor hangsúlyozzuk, hogy az érdemi párbeszédnek konkrét intézkedésekhez, megfelelő erőforrások biztosításához és a vállalt feladatok követhető megvalósításához kell vezetnie.

A fogyatékos emberek méltó élethez való joga nem függhet attól, hogy az ellátórendszer éppen milyen lehetőségekkel rendelkezik. A rendszer feladata, hogy alkalmazkodjon az emberek szükségleteihez – nem pedig az embereké, hogy beérjék azzal, amit a rendszer nyújtani képes.

Budapest, 2026. október 27.

Autisták Országos Szövetsége